

Over het voorkomen van *Scotopteryx luridata* HUFNAGEL in België (Lepidoptera : Geometridae)

door

W.O. DE PRINS

Abstract. *On the occurrence in Belgium of *Scotopteryx luridata* HUFNAGEL (Lepidoptera : Geometridae).* The author confirms the presence of this species in Belgium, although it was denied by the authors of the recently published catalogue of Belgian Macrolepidoptera by HACKRAY & SARLET. The species flies in the Kempen and the limestone district.

Résumé. *De la répartition de *Scotopteryx luridata* HUFNAGEL en Belgique (Lepidoptera : Geometridae).* L'auteur confirme la présence de cette espèce en Belgique, malgré le fait qu'elle a été déniée dans le récent catalogue de HACKRAY & SARLET. L'espèce vole e.a. en Campine et en région calcaire.

Hoewel HACKRAY & SARLET (1983) in hun recente katalogus beweren dat «cette espèce n'est pas encore signalée de chez nous, bien que sa présence soit probable en Gaume. Elle a, en effet, été observée à Velosnes, localité toute proche de Torgny», is het zonder meer duidelijk dat *Scotopteryx luridata* HUFNAGEL wel op verscheidene plaatsen in België voorkomt. De soort is trouwens vermeld van al onze buurlanden en er werden verscheidene gegevens aan de auteurs van de katalogus toegestuurd, door mijzelf en andere Antwerpse entomologen. Waarom die gegevens gewoon bij *S. mucronata* SCOPOLI ondergebracht werden, zal wel een raadsel blijven.

Het is zo dat beide soorten in het verleden steeds verward werden, en dat men meestal aannam dat het slechts om één soort ging, waarvan de andere dan een aberratie of een ondersoort zou zijn. Deze soort werd meestal aangeduid met de naam *plumbaria* FABRICIUS. Reeds in 1837 werd ze voor ons land vermeld door DE SÉLYS-LONGCHAMPS (1837) onder de naam *palumbaria* DENIS & SCHIFFERMUELLER. E. FOLOGNE (1859) neemt haar eveneens op in zijn lijst en F. DERENNE (1931) onderscheidt haar als een aberratie van *mucronata* SCOPOLI. In 1937 wordt door L.B. PROUT nogsteedsmaar van één soort gesproken. S. HOFFMEYER (1940) onderscheidt echter de twee soorten : *mucronata* SCOPOLI en *luridata* HUFNAGEL. A. JANSSEN (1969) vermeldt beide soorten voor het Antwerpse en ikzelf (1983) neem ze ook op in mijn lijst.

Scotopteryx luridata HUFNAGEL komt in ons land op diverse plaatsen voor : o.a. in de Kempen (Kapellenbos, Turnhout, Westmalle) en in de Kalkstreek (Belvaux, Han-sur-Lesse). De uiterste data die ik voor de soort noteerde, zijn : 14 juni en 20 augustus. *Scotopteryx mucronata* SCOPOLI vliegt iets vroeger : van 25 mei tot 24 juni. De laatste exemplaren van *mucronata* vliegen dus samen met de vroegste van *luridata*. Het is bij de meeste exemplaren beslist nodig om de genitalia te controleren, gezien beide soorten zeer sterk op elkaar lijken en daarenboven erg variabel zijn. Afbeeldingen van de genitalia vindt men o.a. bij FORSTER & WOHLFAHRT (1973-1981).

Beide soorten overwinteren als rups. De rupsen leven vooral op *Genista* en *Sarothamnus*, maar ook op een hele reeks andere planten. E. URBAHN (1972)

schreef een interessant artikel over de biologie van beide soorten.

Omdat de twee soorten zo variabel zijn, werden er nogal wat vormen beschreven, waarvan enkele nu tot ondersoort verheven zijn. B. SKINNER (1984) vermeldt voor Groot-Brittannië twee subspecies voor *mucronata*: *umbrifera* HEYDEMANN en *scotica* COCKAYNE. Deze laatste wordt door B.J. LEMPKE (1967) als de Nederlandse subspecies vermeld en hoogstwaarschijnlijk behoren onze dieren daar ook toe. De nominaatvorm komt voor in Zuidoost-Europa. FORSTER & WOHLFAHRT (1973-1981) schrijven dat *extradentata* PROUT de Noordwesteuropese ondersoort is, maar waarschijnlijk moet deze naam slechts als een vorm worden beschouwd. *Scotopteryx luridata* HUFNAGEL werd beschreven naar exemplaren uit de omgeving van Berlijn. De Westeuropese vorm is daar niet identiek mee, maar wordt aangeduid als ssp. *plumbaria* FABRICIUS, beschreven uit Engeland. Voor België kan de lijst er dus als volgt uitzien:

Scotopteryx Hübner, [1825]

(*mucronata mucronata* (Scopoli, 1763))

mucronata scotica (Cockayne, 1940)

(*luridata luridata* (Hufnagel, 1767))

syn. *plumbaria* (Denis & Schiffermüller, 1775)

syn. *pseudomucronata* (Heydemann, 1941)

luridata plumbaria (Fabricius, 1775)

Om een goed idee te krijgen van de verspreiding en de vliegtijd van beide soorten, is het beslist nodig alle vroegere determinaties te controleren en vooral de exemplaren uit de tweede helft van juni op de genitalia na te kijken.

Literatuur

- De Prins, W.O., 1983. Systematische naamlijst van de Belgische Lepidoptera. *Entomobrochure* 4, Antwerpen, p. 1-57.
- Derenne, F., 1931. Formes nouvelles pour la faune belge. *Lambillionea* 31 : 116-117.
- de Sélys-Longchamps, E., 1837. *Catalogue des Lépidoptères ou Papillons de la Belgique*. J. Desoer, Liège.
- Fologne, E., 1859. *Catalogue des Phalénidées*. Deuxième partie. *Annls Soc.ent.Belg.* 3 : 107-132.
- Forster, W. & Th.A. Wohlfahrt, 1973-1981. *Die Schmetterlinge Mitteleuropas*, Band 5 Spanner, Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
- Hackray, J. & L.G. Sarlet, 1983. *Catalogue des Macrolépidoptères de Belgique*. *Suppl. Lambillionea* 82 : 143-144.
- Hoffmeyer, S., 1940. *Ortholitha* tvillinge-arterne. *Flora og Fauna* 46 : 81-92.
- Janssen, A., 1969. Lijst van Lepidoptera uit de Antwerpse omgeving X. *Schakel* 7 : 21-22.
- Lempke, B.J., 1967. *Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera* (veertiende supplement). *Tijdschr.ent.* 110 : 223-342, pl. 11-17.
- Prout, L.B., in A. Seitz, 1937. *Die Gross-Schmetterlinge der Erde*, Supplement zu Band 4, A. Kerren Verlag, Stuttgart.
- Skinner, B., 1984. *Colour Identification Guide to Moths of the British Isles (Macrolepidoptera)*. Viking, Middlesex.
- Urbahn, E., 1972. Das Artenproblem «*Ortholitha mucronata* Scop. - *O. plumbaria* F.» und seine weitere Klärung durch vergleichende Eizuchten. *Dt.ent.Z.*, N.F. 19 : 315-326.

De Prins W.O. : Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen.